

Postupy a činnost soudního lékařství při mimořádné události s výskytem velkého počtu zemřelých

Zpracovali:

plk. prim. MUDr. Miloš Sokol, Ph.D., VÚSL ÚVN Praha 6
doc. MUDr. Alexander Pilin, CSc., ÚSLT 1. LF a VFN Praha 2
pplk. Mgr. Petr Bendl, Kriminalistický ústav Praha, Policie České republiky

Výbor Společnosti soudního lékařství a soudní toxikologie ČLS vzal tuto Metodiku na vědomí dne 8. 10. 2008

I. Úvod

Definice: za hromadné neštěstí se považuje událost, jejíž řešení přesahuje běžné organizační možnosti dané oblasti.

1.1. Při mimořádných událostech (MU) s velkým počtem zemřelých je nutná úzká spolupráce soudního lékařství s vyšetřovacím týmem, včetně účasti soudních lékařů na místě události. Soudní lékaři spolupracují v průběhu své činnosti s řadou orgánů a organizací. Na počátku je důležitá spolupráce s Integrovaným záchranným systémem (IZS). K tomu byly vydány Katalogové plány typové činnosti, např. STČ – 09 / IZS (mimořádná událost s velkým počtem obětí) a STČ – 04/ IZS (letecká nehoda).

Vzdělávání soudních lékařů v oblasti činnosti při mimořádných událostech s výskytem velkého počtu zemřelých je prováděno formou školení v součinnosti s IPVZ.

Soudní lékaři s přípravou pro práci při mimořádných událostech s výskytem velkého počtu zemřelých jsou členy DVI týmu.

O povolání soudního lékaře rozhoduje velitel zásahu IZS, na základě porady s vedoucím zásahu Policie ČR a po konzultaci s vedoucím pracovníkem (zástupcem) pracoviště soudního lékařství regionu místa zásahu. U velkého počtu zemřelých (obecný usus více než 10 osob) je soudní lékař na místo volán vždy a bezprostředně.

V případě úmrtí většího počtu osob při mimořádné události zodpovídá za soudně-lékařské vyšetřování vedoucí (zástupce) ústavu (oddělení) územního soudního lékařství. V případě hromadné letecké nehody odpovídá za soudně lékařskou činnost soudní lékař Vojenského ústavu soudního lékařství Ústřední vojenské nemocnice Praha (viz STČ-04/IZS).

Organizaci činnosti na místě události s velkým počtem obětí a posléze i při pitvách obětí řídí spolu s regionálními soudními lékaři PM tým DVI (Post Mortem tým Disaster Victim Identification). V rámci DVI týmu působí soudní lékaři, jejichž zkušenosti a školení v řešení problematiky hromadných nehod lze dobře využít.

II. Postup činností na místě události

2.1. Obecná pravidla.

Všechna těla, jejich části a části biologického původu jsou označeny dle standardních soudně lékařských a kriminalisticko-technických postupů a v souladu s činností DVI týmů. Na místě mimořádné události s větším počtem zemřelých se zásadně neprovádí identifikace zemřelých. Ztotožnění zemřelých se provádí až po vykonané pitvě a dalších úkonech s ní souvisejících.

2.2.0. Úkoly soudního lékaře (lékařů) na místě mimořádné události:

2.2.1. Základní činnost na místě mimořádné události.

Provedení orientační prohlídky místa mimořádné události v součinnosti s Policií ČR, ujasnění si rozsahu místa události, nebezpečných faktorů, počtů zemřelých, rozsahu úrazových změn na tělech s přihlédnutím k typu MU (devastace, termické změny, chemické a radiační nebezpečí apod.), možnostech vyproštění těl zemřelých apod. Navrhne organizaci a způsob prohlídky zemřelých, případně povolání dalších soudních

lékařů nutných k vykonání všech úkonů na místě události, pokud již nebyli vyžádáni příslušnými orgány dle platných legislativních úprav.

2.2.2. Prohlídka těl, částí těl a stop biologického původu.

Poté postupně organizuje a provádí prohlídku jednotlivých těl zemřelých, částí těl a biologických tkání, zabezpečí jejich uložení do transportních vaků. Spolu s Policií ČR je rozhodnuto o způsobu dokumentace osobních věcí a cenností na tělech zemřelých, jejich zachování a zabezpečení nebo odejmutí. V případě zachování cenností je nutné před předáním pohřební službě zapečetit transportní vak s tělem zemřelého.

Ve spolupráci s Policií ČR je provedeno přidělení čísel jednotlivým zemřelým, částem těl a případně biologickým tkáním. Záznam o prohlídce soudním lékařem a všech zjištěních je proveden do příslušných formulářů (Identifikační karta DVI týmu, viz příloha č. 1-3) nebo přímo do Protokolu o ohledání místa činu. Policie ČR provádí příslušnou fotodokumentaci a audiovizualizaci prohlídky (videokamerou, fotograficky).

2.2.4. Určení místa dočasného úložiště těl, jejich částí a nálezů biologického původu.

Posoudí vhodnost prostoru pro dočasné ukládání obětí v místě události, kam jsou přemísťována těla zemřelých po prohlídce soudním lékařem, k zajištění následného převozu vozidly pohřební služby. Místo by mělo být stranou shromaždiště zraněných, dostupné kolovým vozidlům pohřební služby.

2.2.4 Vyplnění Listu o prohlídce mrtvého.

Na List o prohlídce mrtvého, vyplněného zdravotnickou záchrannou službou (ZZS), s přiděleným třídícím číslem od ZZS (číslo černého štítku) doplní číslo, pod kterým je zemřelý prohlížen soudním lékařem za účasti orgánů Policie ČR. Koordinuje přidělování čísel se ZZS. Každý zemřelý (případně i část těla určité minimální velikosti) jsou číselně, viditelně označeni, a to přímo (visačka s číslem připevněná nejlépe na končetinu) i na transportní vak.

2.2.5. Určení místa pitvy a organizace převozu těl, částí těl a stop biologického původu.

Po ukončení soudně lékařských úkonů na místě mimořádné události spolu s Policií ČR organizuje transport zemřelých do územního soudně lékařského zařízení nebo podle kapacity jiného určeného soudně lékařského zařízení, konkretizuje své požadavky na postupné převážení těl a jejich uložení.

2.3.1. Zacházení s těly zemřelých na místě hromadné nehody.

Práce na místě události jsou organizovány pokud je to možné tak (prioritou je záchrana životů a zdraví), aby nebyly poškozeny důležité stopy a důkazy pro zjištění příčiny události a identifikaci obětí.

Těla zemřelých se nechávají na místě jejich nálezu, pokud nebrání v činnosti složkám IZS. V případě nutnosti přemístění těl zemřelých nebo jejich částí je jejich stav zadokumentován příslušníkem HZS ČR nebo Policie ČR, kteří doprovázejí třídící tým. Pod třídícím číslem jsou zakresleny v plánu místa mimořádné události jejich poloha a souvislosti a pokud možno je provedena fotodokumentace (videodokumentace) na místě jejich nálezu. U částí lidských těl se postupuje obdobným způsobem.

2.3.2. Postup při úmrtí na shromaždišti raněných.

Zraněné osoby, které zemřou na shromaždišti raněných, jsou přemístěny do prostoru pro dočasné uložení zemřelých a označeny způsobem pro zemřelé.

2.3.3. Postup při úmrtí při převozu v sanitním vozidle nebo po příjmu do zdravotnického zařízení.

Pokud zraněný zemře při převozu v sanitním vozidle nebo po příjmu do zdravotnického zařízení, musí být zabezpečen jeho převoz do ústavu soudního lékařství, odpovědného za vyšetřování dané mimořádné události (centralizace pitev zemřelých). Informaci o tom obdrží Policie ČR a soudní lékař, organizující ohledání zemřelých.

III. Převoz těl zemřelých a jejich uložení - organizace činností před a při ukládání těl zemřelých před pitvou.

3.1. Uložení osob zemřelých při mimořádné události – obecná pravidla.

Způsob uložení zemřelých závisí na kapacitě územního soudně lékařského zařízení. Zásadně jsou všechna těla uložena na jednom místě (konečného uložení), v chladícím zařízení zdravotnického zařízení, odděleně od běžného provozu soudně lékařského zařízení, nebo improvizovaně uložena a dle venkovních podmínek chlazená. Při velkém počtu obětí lze využít improvizované uložení v jiných prostorách k tomu vhodných, po dohodě s místními orgány (např. ledová plocha zimního stadionu, krematorium apod.), v polních vojenských stanech, nafukovací hale nebo chladících kontejnerech. V teplých měsících je nutné u nechlazených prostor zabezpečení chlazení např. suchým ledem. Těla zemřelých zůstávají na místě konečného uložení do ustanovení totožnosti a předání osobám blízkým k pohřbu.

3.2. Koordinace postupů s vedením zdravotnického zařízení.

Pro uložení těl a provádění pitev v územním soudně lékařském pracovišti je třeba zajistit dohodu s vedením zdravotnického zařízení a pracoviště. Způsob uložení těl je nutné řešit včas, ještě na místě události, po zjištění celkového počtu obětí. Soudní lékař provádějící prohlídku zemřelých na místě události včas informuje vedení územního soudně lékařského pracoviště, případně vedení nemocnice a pomáhá koordinovat postupný převoz zemřelých z místa události k uložení před pitvou. Je vhodné, aby zdravotnická zařízení měla vypracována postupy pro příjem a uložení těl z mimořádných událostí -hromadných nehod apod.

3.3. Značení těl z místa hromadné nehody.

Všechna těla zemřelých jsou bezprostředně po transportu do zdravotnického zařízení nebo místa dočasného uložení (prostor) řádně uložena, místo označeno shodným číslem jako tělo, zadokumentována do příjmové knihy zemřelých nebo zvláště vypracovaného písemného dokumentu. Číslo, pod kterým je tělo vedeno na místě pitvy musí obsahovat kód, se kterým je přivezeno z místa MU (např. pit.protocol č. M10 (tj. kód z místa MU) -111/2008 (tj. pořadové číslo pitevního protokolu dle zvyklostí pracoviště).

3.4. Pitva při úmrtí zraněných osob v souvislosti s hromadnou nehodou.

V případě dalších úmrtí zraněných osob v souvislosti s předemtnou mimořádnou událostí je vhodné, aby byly převáženy do jednoho a téhož soudně lékařského pracoviště.

3.5. Části těl, tkání a jiných stop biologického původu.

Pro zacházení s částmi těl, tkání a jiných stop biologického původu platí stejná ustanovení jako v bodě 3.2.-3.4. Pokud je část těla, tkáň či stopa biologického původu předána k jinému účelu než pitvě, je o tom proveden zápis do pitevního protokolu a formuláře DVI.

IV. Pitvy těl zemřelých – organizace, úkoly soudních lékařů

4.1. Provedení zevní a vnitřní prohlídky zemřelých, částí těl a biologických tkání,

Provedení zevní a vnitřní prohlídky zemřelých, částí těl a biologických tkání, odběr vzorků pro další zkoumání jsou zaměřené především na identifikaci osob. Je vhodná týmová práce v závislosti na celkovém počtu zemřelých. Každý tým je složen z 1-2 soudních lékařů, stomatologa, sanitáře, fotografa, technika). Před pitvou PČR provádí obvyklé kriminalisticko technické úkony (daktyloskopie, fotodokumentace apod.),

4.2. Spolupráce s jinými institucemi.

Soudní lékařství spolupracuje s orgány a součástmi Policie ČR (kriminalistické expertízy, Interpol apod.) v rámci pitev a při vyžadování zdravotnické dokumentace, potřebné pro identifikaci. Vyhodnocuje zdravotnickou dokumentaci pohřešovaných osob pro potřeby identifikace. Spolupracuje v průběhu pitvy i poté s dalšími expertizními obory a odborníky, především forenzními stomatology, rentgenology, antropology, molekulárními biology apod.

4.3. Vedení dokumentace k pitvě.

4.3.1. Pitevní protokol.

Při pitvě každého zemřelého je proveden záznam s důrazem na identifikační údaje a podstatné úrazové změny.

4.3.2. Formuláře Interpolu – DVI.

Po skončení nebo ještě v průběhu pitvy jsou údaje z pitvy doplněny do příslušných formulářů Interpolu, v písemné nebo elektronické podobě (odborná pomoc DVI týmu - PM).

4.3.3. Záznam o dalších odběrech.

Všechny odběry biologického materiálu jsou zaznamenány do příslušné dokumentace (průvodky, pitevní protokol). Průběžně je prováděna kontrola a záznam o předávaných vzorcích k dalšímu zkoumání (zejména molekulárně biologické expertízy). Vhodné je využití označení s čárovými kódy.

4.3.4. Stomatologické vyšetření.

Stomatologický záznam je vypracován dle požadavku Interpolu na příslušném formuláři, nejlépe odborníkem – forezním stomatologem. Stomatolog provádí vyhodnocení stomatologického záznamu pohřešovaných osob, po obdržení od AM

DVIT (Ante Mortem DVIT) a porovnání se záznamy zemřelých. Vhodné je provedení RTG stavu chrupu (např. obyčejným či panoramatickým stomatologickým RTG přístrojem) u každého zemřelého.

4.3.5. Administrativa

Do příslušného Listu o prohlídce mrtvého shodného čísla jako číslo zemřelého je doplněna pitevní diagnóza. Osobní údaje zemřelého jsou doplněny po konečném ustanovení totožnosti zemřelého.

V. Identifikace

5.1. Ustanovení totožnosti.

Soudní lékař spolupracuje s orgány Policie ČR a státním zastupitelstvím na ustanovení totožnosti obětí mimořádné události. Totožnost osoby je zpravidla ustanovena na základě shody jednoho ze tří hlavních znaků tj. DNA profilu, otisků prstů, stomatologického záznamu či více znaků podpůrných, získaných vyhodnocením Ante Mortem zdravotnické dokumentace a Post Mortem údajů z pitvy, případně i poznáním osoby nebo osobních věcí, zadokumentovaných v procesu prohlídky a pitvy zemřelé osoby. Do konečného ustanovení jsou těla zemřelých a jejich části uloženy ve stálých nebo mobilních chladících zařízeních a nesmí být vydány pohřební službě.

Po pitvě je vhodné pro přehlednost ukládat těla zemřelých do jiného sektoru chladících zařízení nebo do zvláště k tomu určených zařízení (např. mobilní chladící kontejnery).

VI. Závěr

Úkolem a cílem soudního lékařství je provedení všech úkonů tak, aby byly identifikovány pokud možno všechny oběti a zajištěny potřebné podklady pro šetření příčin a následků předmětné mimořádné události.